

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā

2010.gada 2.jūnijā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese K.Kalvāne-Radziņa,

piedaloties pieteicējas *I.S.* pārstāvei *L.K.*, atbildētāja Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Veselības ministrijas pārstāvim *A.R.* un Veselības obligātās apdrošināšanas valsts aģentūras pārstāvei *S.G.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *I.S.* pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu kompensēti zāļu „Sprycel” (dasatinib) 13 iepakojumu (iekāojumā 56 tabletes) iegādes izdevumus 100% apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] 2008.gada 29.augustā Veselības obligātās apdrošināšanas valsts aģentūra (turpmāk – Aģentūra vai VOAVA) pieņēma lēmumu Nr.4/1.1-10/5736 (*lietas lapas 17-21*) par zāļu Sprycel (dasatinib) (turpmāk arī – Medikaments) iegādes izdevumu kompensācijas atteikumu *I.S.* (turpmāk arī – pieteicēja).

2008.gada 23.oktobrī Veselības ministrija ar lēmumu Nr.V-01-20fiz-17/1132 nolēma atcelt VOAVA 2008.gada 29.augusta lēmumu Nr.4/1.1-10/5736 un nodot lietu Aģentūrai jaunai izskatīšanai (*lietas lapas 30-33*).

[2] 2008.gada 26.novembrī VOAVA ar lēmumu Nr.6/1.1-10/8047 nolēma kompensēt pieteicējai zāļu Sprycel (dasatinib) 13 iepakojumu iegādes izdevumus 12 mēnešu ārstēšanās kursam, nosakot, ka maksimālā kompensācijas summa ir Ls 10 000 (*lietas lapas 65-68*).

2009.gada 16.janvārī Veselības ministrija pieņēma lēmumu Nr.V-01-20fiz.17/54, ar kur atstāja negrozītu Veselības obligātās apdrošināšanas valsts aģentūras 2008.gada 26.novembra lēmumu Nr.6/1.1-10/8047 (*lietas lapas 130-135*).

[3] 2009.gada 12.janvāra tiesas sēdē pieteicējas pārstāve precizēja pieteikumā ietverto prasījumu un lūdza uzlikt par pienākumu Veselības ministrijai izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu par zāļu Sprycel (dasatinib) iegādes izdevumu kompensēšanu 13 iepakojumu iegādei 100% apmērā.

Pieteicēja pieteikumu pamato ar turpmāk norādītajiem argumentiem:

[3.1] Medikamenta Sprycel (dasatinib) efektivitāte pieteicējai konstatētās slimības ārstēšanā ir nepārprotami atzīta ar SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca” ārstu konsīlija 2008.gada 10.jūlija slēdzienā. Minētajā slēdzienā norādīts, ka no medicīniskā viedokļa ir absolūtas medicīniskas indikācijas turpināt terapiju ar Sprycel (dasatinib). Bez konkrētā medikamenta lietošanas pieteicējai nav iespējams uzturēt dzīvības funkcijas.

Nemot vērā minēto, secināms: tā kā ar attiecīgās ārstniecības nozares kompetentu speciālistu slēdzienā atzīts, ka medikaments Sprycel (dasatinib) ir efektīvs pieteicējas ārstēšanai un ir neaizstājams un nepieciešams pieteicējas dzīvības saglabāšanai, Veselības ministrijai nebija pamata apšaubīt minētā medikamenta efektivitāti un nodot lietu VOAVA jaunai izskatīšanai, līdz ar to Lēmums ir acīmredzami prettiesisks.

[3.2] Pieteicējai medikamenta Sprycel (dasatinib) lietošana ir nepieciešama dzīvības uzturēšanai un bez minētā medikamenta lietošanas pieteicēja nomirs.

[3.3] Skatot kopsakarā Ministru kabineta noteikumu Nr.899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība” (turpmāk arī – Noteikumi Nr.899) 92.2.punktu un 95.punktu, secināms, ka, ja personas dzīvības funkciju uzturēšanai nav piemērotas nevienas no kompensējamām zālēm, VOAVA izdod obligāto administratīvo aktu - lēmumu par zāļu iegādes izdevumu kompensāciju Noteikumu Nr.899 1.

pielikumā noteiktajā apmērā. Pieteicējai konstatētās slimības ar diagnozi Z 94.8 ārstēšanai paredzēto zāļu iegādes izdevumi atbilstoši Noteikumu Nr.899 1.pielikumam tiek kompensēti 100 procentu apmērā.

Tā kā VOAVA Lēmumā atzīts, ka ir iesniegti visi dokumenti, kas paredzēti Noteikumu Nr.899 92.punktā, un ārstu konsīlija lēmumā ir norādīta nepieciešamā informācija, secināms, ka atbilstoši Noteikumu Nr.899 95.punktam VOAVA bija pienākums izdot obligāto administratīvo aktu - kompensēt pieteicējai medikamenta „Sprycel” (Dasatinib) iegādes izdevumus 100 procentu apmērā.

[4] Tiesai iesniegtajos rakstveida paskaidrojumos Veselības ministrija norāda, ka:

[4.1] Latvijas Republikas Satversmes 111.pants nosaka, ka valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Tādējādi Satversme paredz, ka jābūt noteiktam medicīniskās palīdzības apjomam, kuru apmaksā valsts. Valsts garantēto medicīniskās palīdzības apjomu nosaka Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr.1046 „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība” un Noteikumi Nr.899. Bez tam Noteikumi Nr.899 izņēmuma gadījumos paredz apmaksāt kompensējamo zāļu sarakstā neiekļautas zāles, piešķirot vienam pacientam 10 000 latu gadā. Ņemot vērā valsts garantēto zāļu kompensācijas apjomu, ik gadus no valsts budžeta tiek piešķirti līdzekļi zāļu kompensācijai.

Zāļu kompensācijai paredzēto valsts budžeta līdzekļu apjoms atbilst tam, lai nodrošinātu zāļu kompensāciju tiesību aktos paredzētajā apjomā. Piešķirot kādam pacientam līdzekļus virs garantētā apjoma, tiek radīti draudi, ka vairākiem citiem pacientiem tiks liegtas tiem tiesību aktos paredzētās garantijas.

[4.2] Kā piemēru Veselības ministrija min situāciju ar medikamentu Glivec. Saskaņā ar nosacījumiem zāļu iekļaušanai kompensējamo zāļu saraksta C sarakstā medikamentu Glivec 2007.gadā 36 pacientiem apmaksāja no valsts budžeta līdzekļiem, bet četriem pacientiem - no zāļu ražotāja līdzekļiem. Ņemot vērā, ka 2007.gada beigās divi pacienti gaidīja terapijas ar Glivec uzsākšanu, 2008.gadā līdz 38 pacientiem palielināts to pacientu skaits, kas var saņemt šo medikamentu par valsts budžeta līdzekļiem. Tajā pat laikā zāļu ražotājs paziņoja, ka 2008.gadā no saviem līdzekļiem apmaksās zāles tikai vienam pacientam līdzšinējo četru vietā.

Tādējādi no valsts budžeta līdzekļiem zāles būtu jāapmaksā vēl trim pacientiem, kas pašreiz nav iespējams, jo līdzekļu apjoms, salīdzinot ar pagājušo gadu, nav palielinājies, un kompensācijas uzsākšana šiem pacientiem notiktu uz citu pacientu rēķina. Līdz ar to trīs pacienti gaida, kad varēs turpināt ārstēšanos ar kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto medikamentu Glivec.

Veselības ministrija uzskata par neiespējamu izlietot summu, kas no izmaksu efektivitātes viedokļa, iespējams, ir nepamatota, kompensējamo zāļu sarakstā neiekļauta medikamenta apmaksāšanai (45 tūkstoši latu, kas gadā nepieciešami Sprycel apmaksāšanai, būtu pietiekami diviem pacientiem, kam nepieciešams Glivec).

[4.3] Nepietiekama finansējuma dēļ kompensējamo zāļu sarakstā nav iekļauts krūts vēža ārstēšanai paredzētais medikaments Herceptin. Šis medikaments ir izvērtēts, un tā terapeitiskie un izmaksu efektivitātes rādītāji atbilst iekļaušanai kompensējamo zāļu sarakstā. Taču, tā kā šī medikamenta iekļaušanai nepieciešami papildus līdzekļi, kas šogad nav piešķirti, tā iekļaušana ir atlikta. Herceptin vidējās izmaksas vienai pacientei gadā ir 15 000 latu, uz medikamenta iekļaušanu gaida aptuveni 20 pacientes.

[4.4] Vispārēja tipa aptiekās 2007.gadā izplatītas recepšu zāles par aptuveni 130 miljoniem latu. Zāļu kompensācijai 2008.gadā piešķirts 61 miljons latu. Tas liecina par to, ka visu, ko ārsti izraksta, apmaksāt nav iespējams un ir jānosaka zāļu kompensācijas ierobežojumi. Minētais attiecināms arī uz zāļu individuālās kompensācijas ierobežojumiem.

[4.5] Izvērtējot onkoloģisko slimību ārstēšanai paredzētās zāles pirms iekļaušanas kompensējamo zāļu sarakstā, tiek ņemts vērā dzīvildzes rādītājs, t.i, par cik konkrētās zāles pagarina dzīvi, salīdzinot ar citu pieejamu šīs slimības ārstēšanas veidu (parasti - plašāk pieejamo ārstēšanas veidu). Bez tam tiek aprēķināts, par cik jaunās terapijas izmaksas pārsniedz iepriekš lietotās terapijas izmaksas. Ņemot vērā dzīvildzes rādītāju starpību un izmaksu starpību, tiek aprēķinātas papildus izmaksas par vienu iegūtu dzīves gadu, lietojot jauno medikamentu, jeb izmaksu efektivitātes pieauguma koeficientu (*incremental cost-effectiveness ratio* (ICER)). Veidojot valsts apmaksāto zāļu sarakstu, šādu rādītāju izmanto ne tikai Latvijā. Bez tam katra valsts oficiāli vai neoficiāli nosaka šī rādītāja robežu, t.i., cik valsts ir gatava maksāt par vienu iegūtu dzīves gadu. Eiropā tas vidēji ir 30 000 eiro, Latvijā - robeža ir aptuveni 28 000 latu, kas ir dārgākā kompensējamo zāļu C sarakstā

iekļautā medikamenta Glivec rādītājs (vidējā dzīvildze 3.44 gadi). Saskaņā ar Noteikumu Nr.899 46.2.apakšpunktu kompensējamo zāļu C sarakstā neiekļauj zāles, kuru izmaksu efektivitātes pieauguma koeficients ir augstāks par sarakstā jau iekļauto zāļu izmaksu pieauguma koeficientu.

Eiropas Hematologu asociācijas 12.kongresā prezentētie dati liecina, ka, novērojot pacientus 18,5 mēnešus pēc dasatinib lietošanas uzsākšanas, pacientiem pēc cilmes šūnu transplantācijas vidējā dzīvildze bija 9 mēneši. No visiem pētījumā iesaistītajiem pacientiem gadu pēc ārstēšanas uzsākšanas 22% pacientu bija dzīvi un bez slimības progresijas.

[4.6] Veselības ministrija neiebilst pret ārstu tiesībām nozīmēt zāles, kuras tie uzskata par pamatoti nepieciešamām konkrētā pacienta ārstēšanā, taču valsts institūciju pienākums ir rīkoties saskaņā ar tiesību aktiem (likums „Par valsts budžetu kārtējam gadam”, kā arī Noteikumi Nr.899), lai viena pacienta interešu ievērošana nemazinātu citu pacientu iespējas valsts palīdzības saņemšanā.

[5] Tiesai iesniegtajos rakstveida paskaidrojumos Veselības obligātās apdrošināšanas valsts aģentūra (šobrīd – Veselības norēķinu centrs) norāda, ka:

[5.1] VOAVA ir saņēmta Zāļu cenu valsts aģentūras vēstule Nr.4-29/1343 „Par zāļu cenu”, kurā tiek sniegta informācija, ka farmaceitiskā uzņēmuma Bristol-Myers Squibb, Francija ražoto zāļu Sprycel (dasatinib) 70mg N60 apvalkotās tabletes deklarētā realizācijas cena Latvijas teritorijā bez PVN ir Ls 4797.90.

Saskaņā ar Noteikumu Nr.899 103.punktu, ja zālēm ir deklarēta realizācijas cena Latvijas teritorijā, tad zāļu izdevumu kompensācijas izmaksas aprēķina saskaņā ar Noteikumu Nr.899 26.un 28.punktu. Tādēļ, veicot aprēķinus: zāļu Sprycel (dasatinib) deklarētai realizācijas cenai pieskaitot lieltirgotavas uzcenojumu, pēc tam pareizinot iegūto zāļu lieltirgotavas cenu ar korekcijas koeficientu, pieskaitot korekcijas summu un pievienotās vērtības nodokli 10% atbilstoši Noteikumu Nr.899 26. un 28.punktam, cena par kādu aptieka varētu izsniegt zāļu Sprycel (dasatinib) vienu iepakojumu pēc 2009.gada 1.janvāra ir Ls 5493.48, līdz ar to palielinās arī pieteicējas līdzmaksājuma apmērs par katru zāļu iepakojumu.

[5.2] Satversmes tiesa 2008.gada 29.decembrī ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr.2008-37-03, ar kuru atzīst Noteikumu Nr.899 100. un 100.¹ punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam. Spriedums stājās spēkā tā publicēšanas dienā, tas ir 2008.gada 30.decembrī. Ņemot vērā minēto, Aģentūras 2008.gada 26.novembra lēmums Nr.6/1.1-10/8047 ir tiesisks un pieteicējas tiesības uz zāļu iegādes izdevumu kompensāciju nav prettiesiski ierobežotas.

[6] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāve pieteikumu uzturēja uz tajā norādīto argumenta pamata.

[7] Tiesas sēdē atbildētāju pārstāvji pieteikumu neatzina uz Lēmumā un paskaidrojumos tiesai norādīto argumentu pamata.

Motīvu daļa

[8] Tiesa, noklausoties lietas dalībnieku paskaidrojumus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[9] Kārtība, kādā kompensējami zāļu iegādes izdevumi individuālām personām, noteikta Noteikumos Nr.899 ietvertajās tiesību normās. Minētie noteikumi pieņemti, pamatojoties uz Farmācijas likuma 5.panta 20.punktu.

Farmācijas likuma 5.panta 20.punktā ir noteikta Ministru kabineta kompetence noteikt ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtību.

Ministru kabinets, pieņemot Noteikumus Nr.899, ir noteicis kompensācijas kārtības pamatprincipus, pirmkārt, nosakot, ka kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu iegādes izdevumus sedz pacientiem, kuriem ir diagnosticēta kāda no šo noteikumu 1.pielikumā minētajām slimībām, ņemot vērā slimības raksturu un smaguma pakāpi un ievērojot noteiktos kompensācijas ierobežojumus un izrakstīšanas nosacījumus. Otrkārt, paredzot, ka kompensējamo zāļu iegādes izdevumus sedz, piemērojot noteiktas kompensācijas kategorijas.

Noteikumu Nr.899 4.1.apakšpunkts noteic, ka I kategorijai paredzēta kompensācija 100% apmērā, ja pacientam konstatēta hroniska, dzīvību apdraudoša slimība vai slimība, kas izraisa smagu neatgriezenisku invaliditāti un kuras ārstēšanā ir nepieciešama attiecīgo zāļu lietošana, lai uzturētu pacienta dzīvības funkcijas.

Noteikumos Nr.899 deklarēto pamatprincipu tālāka konkretizācija ir ietverta tiesību normās, kas noteic zāļu iekļaušanu kompensējamo zāļu sarakstā, kā arī cita starpā ir noteikta zāļu un medicīnisko ierīču kompensācija individuālām personām.

[10] Attiecībā uz zāļu iegādes izdevumu kompensāciju tādām personām, kurām konstatētā diagnoze nav iekļauta Noteikumu Nr.899 1.pielikumā, vai arī dzīvības funkciju uzturēšanai nav piemērotas nevienas no kompensējamo zāļu sarakstā iekļautajām zālēm, Ministru kabinets ir noteicis atsevišķu regulējumu, ietverot to Noteikumu Nr.899 XII nodaļā.

Noteikumu Nr.899 92.2.apakšpunkts noteic, ka, Veselības norēķinu centrs, pamatojoties uz personas iesniegumu, kam pievienots attiecīgās ārstniecības nozares ārstu konsīlija lēmums, ir tiesīgs pieņemt lēmumu par zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensāciju individuāliem pacientiem. Minētos izdevumus kompensē zāļu iegādes izdevumu kompensācijai piešķirto līdzekļu ietvaros, ja diagnoze ir iekļauta šo noteikumu 1.pielikumā, un dzīvības funkciju uzturēšanai nav piemērotas nevienas no kompensējamām zālēm un medicīniskajām ierīcēm (nepieciešama tādu zāļu un medicīnisko ierīču lietošana, kas nav iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā attiecīgajai diagnozei).

Savukārt Noteikumu Nr.899 95.punktā ir ietverts zāļu iegādes izdevumu kompensācijas apmērs un tā ierobežojums, kas noteikts 100.¹punktā.

Noteikumu Nr.899 100.¹punktā noteikts, ja paredzamie izdevumi pārsniedz šo noteikumu 100.punktā minētos izdevumus, Veselības norēķinu centrs lēmumā par zāļu kompensāciju norāda kompensācijas izdevumus par vienu zāļu iepakojumu (...). Savukārt šo noteikumu 100.punkts paredz, ka Veselības norēķinu centrs nodaļā (zāļu un medicīnisko ierīču kompensācija individuālām personām) paredzētajos gadījumos kompensē zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumus ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā.

Aplūkojot minētās Noteikumu Nr.899 tiesību normas kopsakarā (tulkojot tās sistēmiski), secināms, ka Ministru kabinets ir noteicis zāļu kompensācijas apmēra ierobežojumu individuālām personām ne vairāk kā 10 000 latu 12 mēnešu periodā.

[11] Konkrētajā lietā strīds pastāv par to, vai, piešķirot pieteicējai zāļu iegādes kompensāciju, ir piemērojams Noteikumu Nr.899 100.punktā noteiktais limits kompensācijas apmēram 12 mēnešu periodā un 100.¹punktā paredzētā kompensācijas noteikšanas kārtība.

Pieteicēja uzskata, ka viņas gadījums nav tipisks, tāpēc Noteikumos Nr.899 paredzētā medikamentu kompensācijas maksimālā apmēra ierobežojuma piemērošana pieteicējas gadījumā nav pieļaujama, jo Medikaments ir ļoti efektīvs pieteicējai konstatētās slimības ārstēšanā.

[12] Ministru kabinets, piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros, ir noteicis iespējamo lielāko kompensācijas apmēru vienam pacientam, proti, no Noteikumu Nr.899 92.2.apakšpunkta, 95.punkta, 100 un 100.¹ punkta izriet, ka zāļu kompensācijas apmērs individuālām personām jebkurā gadījumā nosakāms ne vairāk kā 10 000 latu 12 mēnešu periodā.

Tādējādi, pamatojoties uz Noteikumos Nr.899 ietvertajām tiesību normām, atbildētājs ir rīkojies tiesiski un pamatoti, aprēķinot un nosakot pieteicējai zāļu iegādes izdevumu kompensējamo apmēru.

[13] Juridiskajā literatūrā, komentējot Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmumu lietā Nr.2006-41-01, saskaņā ar kuru ir atzītas administratīvo tiesu tiesības netipiskajos gadījumos pārbaudīt obligāta administratīvā akta izdošanas lietderību, norādīts, ka gadījumā, ja tiesību norma nepiešķir iestādei rīcības brīvību, bet paredz obligāta administratīvā akta izdošanu, un iestāde, formāli korekti piemērojot tiesību normu, izdod šādu tiesību normai atbilstošu administratīvu aktu, bet tas ir nesamērīgs, proti, indivīda ierobežojums ir pārāk smags salīdzinot ar labumu, ko sabiedrība no tā iegūst, tad tā ir nevis iestādes, bet likumdevēja kļūda. (*Egils Levits, Prof.Dr.jur.h.c.Ass.jur.Dipl.-Pol., Eiropas Kopienų tiesas tiesnesis, „Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts”, Jurista Vārds, Nr.13, 27.03.2007*).

Atbilstoši Latvijas tiesību sistēmai un komentētajam Satversmes tiesas lēmumam likumdevēja kļūdas ir korigējamas divējādi.

Ja likumdevējs normas tiesiskā sastāva aptvertajam gadījumam (tipiskam gadījumam), kā tiesiskas sekas paredz obligāta, bet nesamērīga administratīvā akta izdošanu, tad atbilstoši Latvijas tiesību sistēmā paredzētajam kļūdu var korigēt Satversmes tiesa, kas izvērtē attiecīgās normas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai. Šādu likumu (vai citu normatīvu aktu) Satversmes tiesa tad atzīst par spēkā neesošu.

Savukārt administratīvā tiesa ir tiesīga koriģēt likumdevēja kļūdu un novērst likumā paredzētā obligāta administratīvā akta izdošanu, ja tas noved pie samērīguma principa pārkāpuma netipiskos gadījumos (*Egils Levits, Prof.Dr.jur.h.c.Ass.jur.Dipl.-Pol., Eiropas Kopienų tiesas tiesnesis, „Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts”, Jurista Vārds, Nr.13, 27.03.2007.*)

[14] Līdz ar to pamats piemērot citas tiesiskas sekas, nekā to paredz Noteikumu Nr.899 100. un 100.¹punkts, izskatāmajā lietā var rasties vienīgi tad, ja konkrētais gadījums nav tipisks.

Netipisks ir tāds gadījums kas izpilda visus likuma normas tiesiskā sastāva nosacījumus, taču ar to nesaraunami ir saistīti papildus apstākļi, kas būtiski maina šī gadījuma raksturu. Netipiskus gadījumus likumdevējs neapzināti nav ietvēris savā tiesību normā īstenotajā gribā, jo tos nav paredzējis (ja tas būtu tos paredzējis, tad attiecīgo normas sastāva ietvaros definējot tipisko gadījumu, būtu to iekļāvis), līdz ar to attiecībā uz netipiskajiem gadījumiem nav izdarījis arī samērīguma apsvērumus, un nav iekļāvis tos normā paredzētajās tiesiskajās sekās (*Egils Levits, Prof.Dr.jur.h.c.Ass.jur.Dipl.-Pol., Eiropas Kopienų tiesas tiesnesis, „Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts”, Jurista Vārds, Nr.13, 27.03.2007.*)

Tiesas vērtējumā pieteicējas minētie apstākļi, nerada pamatu konkrēto gadījumu atzīt par netipisku, proti, tādu, kuru likumdevējs nebūtu aptvēris ar Noteikumos Nr.899. 100. un 100.¹punktu tiesisko sastāvu.

[15] Saslimšanas riskam, tostarp ar smagām dzīvību apdraudošām slimībām, vienlīdz ir pakļauti dažāda vecuma cilvēki. Tāpat arī naudas līdzekļu nepietiekamība vai to trūkums nepieciešamo zāļu iegādei pašreizējos sociāli ekonomiskajos apstākļos drīzāk uzskatāma par tipisku parādību, nevis izņēmumu. Arī zāļu cenas individuālos gadījumos nereti ir tik augstas, ka kompensācija 10 000 latu apmērā zāļu izmaksas 12 mēnešu periodā nesedz.

Līdz ar to minētie apstākļi kā vispārzināmi nevarēja palikt ārpus likumdevēja redzesloka, tādēļ nav pamata pieņemt, ka konkrētais gadījums nav tipisks un Noteikumu Nr.899 100. un 100.¹punktu tiesiskais sastāvs nepatver to. Proti, pieņemot Noteikumus Nr.899 Ministru kabinets varēja paredzēt, ka ar tajos noteikto 10 000 latu kompensāciju netiks pilnībā segti zāļu iegādes izdevumi pilnīgi visiem pacientiem, kam ir nepieciešamas īpašas zāles, kas nav iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā. Tieši pretēji, Ministru kabinets to ir paredzējis un rīkojies atbilstoši savai kompetencei valsts budžeta līdzekļu plānošanā un sadalē jomā, kas attiecināma uz veselības aizsardzību, parūpējoties par atvēlēto valsts budžeta līdzekļu sadali tā, lai tie būtu maksimāli efektīvi izlietoti – pietiktu pēc iespējas lielākam pacientu skaitam, kam ir nepieciešama zāļu iegādes izdevumu kompensācija.

Turklāt kā secināms no Veselības norēķinu centra iesniegtās informācijas, tad 2008.gadā ar iesniegumu par zāļu iegādes izdevumu kompensāciju ir vērsušās 10 personas, kurām zāļu iegādes izdevumi pārsniedz Noteikumos Nr.899 noteikto 10 000 latu kompensācijas limitu (lietas II.sējuma lapas 65-67). Līdz ar to pieteicēja nav vienīgā persona, kurai ir nepieciešamas zāles, kuru ārstēšanās kursa izmaksas pārsniedz 10 000 latus.

[16] Izskatot analogisku pieteicējas pieteikumu, Administratīvā rajona tiesa vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā par Noteikumu Nr.899 100. un 100.¹punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam.

Ar Satversmes tiesas 2008.gada 29.decembra spriedumu lietā Nr.2008-37-03 Noteikumu Nr.899 100. un 100.¹punkts atzīti par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam.

Satversmes tiesa ar 2008.gada 29.decembra spriedumu lietā Nr.2008-37-03 atzina, ka ar apstrīdētajām normām paredzētā atšķirīgā attieksme ir pamatota un tā kā atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis un ir ievērots samērīguma princips, apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91.pantam.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 17.panta piektajai daļai, ja Satversmes tiesa attiecīgo tiesību normu ir interpretējusi spriedumā, iestāde un tiesa piemēro šo interpretāciju, un atbilstoši Administratīvā procesa likuma 104.panta otrās daļas otrajam teikumam tiesa, kas iesniegusi pieteikumu Satversmē tiesā, izskatot lietu, pamatojas uz Satversmes tiesas viedokli.

Izskatot minēto lietu pēc būtības, Administratīvā rajona tiesa ar 2009.gada 23.marta spriedumu (lieta Nr.A42687407) noraidīja pieteicējas pieteikumu. Spriedums stājies likumīgā spēkā.

[17] Kā atzina Satversmes tiesa 2008.gada 29.decembra spriedumā lietā Nr.2008-37-03, valstij, noskatot (ieviešot) šādu – izņēmuma regulējumu attiecībā uz zāļu iegādes izdevumu kompensāciju individuālām personām, ir liela rīcības brīvība, lemjot par resursu sadali. (..) Līdz ar to

var secināt, ka valstij būtu tiesības nekompensēt tādu zāļu iegādes izdevumus, kuru terapeitiskā un izmaksu efektivitāte nav pietiekama vai nav pierādīta. Tomēr valsts ir izvēlējusies sniegt atbalstu personām, kurām šādas zāles ir nepieciešamas, tiesa gan, sniedzot to ierobežotā apmērā (sk. *Satversmes tiesas 2008.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 12.3.punktu*).

Satversmes tiesa 2010.gada 7.janvārī nosprieda, ka Noteikumu Nr.899 92.punkta otrā teikuma vārdi „zāļu iegādes izdevumu kompensācijai piešķirto līdzekļu ietvaros”, 94.punkta vārdi „izņemot šo noteikumu 100.¹punktā minēto gadījumu”, 100.punkta vārdi „ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā” un 100.¹punkta otrais teikums atbilst Latvijas Republikas Satversmes 93. un 110.pantam. Satversmes tiesa atzina, ka kompensācijas ierobežojuma apmērs – 10 000 latu 12 mēnešu periodā ir noteikts, izvērtējot valsts budžeta iespējas (sk. *Satversmes tiesas 2010.gada 7.janvāra spriedumu lietā Nr.2009-12-03*).

Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesa uzskata, ka konkrētajā gadījumā pieteicējas situācija nav atzīstama par tādu, lai iestāde vai tiesa atkāptos no tiesību normās ietvertā regulējuma attiecībā uz individuālām personām noteikto zāļu iegādes izdevumu kompensācijas mehānismu un lemtu par Medikamenta iegādes izdevumu kompensāciju simts procentu apmērā.

[18] Tai pat laikā tiesa atzīst, ka pacienta spēja nomaksāt nekompensēto zāļu iegādes daļu ir atkarīga no personas finansiālajām iespējām. Tomēr jāņem vērā, ka ar tiesību normā noteikto ierobežojumu kompensēt izdevumus tieši ne vairāk kā 10 000 latu apmērā vienam pacientam 12 mēnešu periodā, valsts ir vadījies nevis no pacienta finansiālajām iespējām, bet, izvērtējot sava budžeta iespējas, centusies panākt tās rīcībā esošo valsts resursu efektīvu izmantošanu zāļu kompensācijas sistēmā, lai nodrošinātu pēc iespējas lielākas sabiedrības daļas tiesības uz veselību.

Tiesības uz dzīvību saturs ietver valsts negatīvo pienākumu (nenogalināt personas, ja vien tas nav ārkārtēji nepieciešams) un pozitīvu pienākumu (darīt visu iespējamo, lai aizsargātu personas dzīvību no valsts pārstāvju patvaļīgas rīcības kā arī no citu personu noziedzīgajiem nodomiem). Valsts objektīvi nevar būt atbildīga par personas slimību un tās radītām dabiskām sekām.

Satversmes tiesa 2010.gada 7.janvāra spriedumā norādījusi, ka par strīdīgu jautājumu tiesību zinātnieki uzskata to, vai un ciktāl Konvencijas (Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija) 2.pants uzliek valstij dzīvības aizsardzības pienākumu gadījumos, kad dzīvību apdraud ārējie apstākļi, tādi kā slimība vai apkārtējās vides faktori, proti, prasa tādu pasākumu veikšanu, kas saistīti ar pietiekamas medicīniskās palīdzības nodrošināšanu, satiksmes drošību vai būtiska vides piesārņojuma novēršanu. No Konvencijas tapšanas vēstures kopumā un it īpaši no tās 2.panta tapšanas vēstures ir secināms, ka sociālo tiesību nodrošināšana Konvencijā nebija paredzēta. Līdz ar to valstij pienākums veikt kādas darbības saskaņā ar Konvencijas 2. pantu rodas vienīgi tad, ja dzīvības apdraudējums ir akūts un konkrēts. (sk. *Satversmes tiesas 2010.gada 7.janvāra spriedumu lietā Nr.2009-12-03*).

Tomēr pastāv atšķirība starp jēdzienu "dzīvības funkciju uzturēšana" Noteikumu Nr. 899 izpratnē un jēdzienu "akūts un konkrēts dzīvības apdraudējums" Konvencijas 2.panta izpratnē. Neviena cilvēktiesību akts negarantē personai tiesības nodzīvot konkrēta garuma mūžu. Valstij nav pienākuma katram nodrošināt maksimāli iespējamo dzīves ilgumu. Neviena valsts to nespēj. Personai dzīves ilgumu ietekmē ne vien pieejamie medikamenti, bet arī daudzi un dažādi citi faktori, tostarp pilnvērtīgs vai nepilnvērtīgs uzturs, miegs, stress, apkārtējā vide. Tomēr, vērtējot pasākumus, ko valsts veic šajās jomās, jāņem vērā, ka ne katrs pasākums, kas varētu ietekmēt personu dzīves ilgumu, būtu automātiski attiecināms uz tiesībām uz dzīvību (*sal.skat. Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 19.maija lēmumu lietā Nr.A420558510*).

[19] Satversmes tiesa 2010.gada 7.janvāra spriedumā vienlaikus atzinusi, ka uz jautājumu par to, vai valsts institūciju rīcība konkrētā gadījumā atbilst Satversmes 110. un 111. pantā noteiktajām pamattiesībām un tiesiskās valsts principiem, ir iespējams atbildēt, tikai izvērtējot konkrētās lietas specifiskos apstākļus, tostarp iespējamo seku smagumu un neatgriezeniskumu attiecībā uz personas veselību, kā arī alternatīva finansējuma iespējas un citus lietas apstākļus.

No minētā Satversmes tiesas sprieduma izriet arī tas, ka valsts kādas zāles neapmaksā pilnībā, vēl nenozīmē, ka persona tās noteikti nevarēs iegādāties. Latvijas valsts ir izveidojusi normatīvo sistēmu, kas ļauj personām vērsties pēc palīdzības pie citām personām. Atbilstoši Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 2.pantam par sabiedriskā labuma darbību ir atzīstama arī tāda darbība, kas vērsta uz veselības veicināšanu un slimību profilaksi. Personai, kas ziedo sabiedriskā labuma organizācijai,

ir tiesīgas saņemt likumos noteiktos nodokļu atvieglojumus (sk. *Satversmes tiesas 2010.gada 7.janvāra spriedumu lietā Nr.2009-12-03*).

Līdz ar to, izvērtējot konkrētās lietas faktiskos apstākļus, tiesai nākas secināt, ka pieteicēja pati no savas puses nav pilnvērtīgi izmantojusi iespēju saņemt zāļu iegādes nekompensēto daļu no ražotāja. Proti, pieteicēja 2007.gada 31.oktobrī nosūtīja vēstuli Bristol-Myers Squibb Eesti (lietas II.sējuma lapas 62, 63), lai gan zāļu ražošanas licences īpašnieks Bristol-Myers Squibb atrodas Francijā vai Bristol-Myers Squibb S.r.l. Itālijā (ražošanas licences īpašnieks Eiropā atkarībā no izlaides sērijas, <http://www.ema.europa.eu/humandocs/PDFs/EPAR/sprycel/emea-combined-h7091v.pdf>, aplūkots 01.06.2010). Tādejādi pieteicēja pēc palīdzības pie tiešā zāļu ražošanas licences īpašnieka Eiropā nav vērsusies. Pie tam, kā norāda pati pieteicēja, viņa nesaņēma atbildi uz savu vēstuli un atkārtoti ar lūgumu kompensēt zāļu iegādes izdevumus, ko nesedz valsts, nav vērsusies. Tiesas vērtējumā tāda pieteicējas rīcība nav atzīstama par aktīvu savu interešu realizāciju, lai panāktu savu un valsts līdzekļu izdevumu samērojamību. Pie tam pieteicējai bija zināms Latvijas Republikā pastāvošais tiesiskais regulējums attiecībā uz zāļu iegādes izdevumu kompensācijas ierobežojumiem. Līdz ar to pieteicēja nevarēja paļauties, ka tā varēs iegādāties Medikamentu bez līdzmaksājuma.

Tiesa atzīst, ka pieteicējai terapija ar Medikamentu ir efektīva, ko pierāda pieteicējai veiktās analīzes (lietas II.sējuma lapas 56-61) un Dr. *I.T.* sniegtā informācija (lietas II.sējuma lapa 55). Tomēr uz jautājumu par neatgriezeniskiem kaitējumiem pieteicējas veselībai un dzīvībai, kā arī par to, cik ātrā laikā tie varētu attīstīties, ja pieteicēja nesaņems terapiju ar Medikamentu, konkrēta atbilde nav sniegta. Līdz ar to tiesai nav iespējams pārliecināties par iespējamo seku smagumu, kas sagaida pieteicēju, ja viņa terapiju ar Medikamentu nesaņems.

Turklāt, kā jau tiesa norādīja iepriekš, pieteicējai ir iespējams saņemt alternatīvu finansējumu no sabiedriskā labuma organizācijām, vai arī vērsties pie Medikamenta ražošanas licences īpašnieka Eiropā. Tā kā lietā nav pierādījumu tam, ka pieteicējai ir atteikts alternatīvais finansējums, tad tiesai nav pamata uzskatīt, ka pieteicējai ir pilnībā liegta iespēja saņemt tai nepieciešamās zāles. Līdz ar to konkrētajā gadījumā tiesa nesaskata, ka neapmaksājot Medikamenta iegādes izdevumus no valsts budžeta, nebūs nodrošinātas pieteicējai Latvijas Republikas Satversmē garantētās pamattiesības vai būs pārkāpti tiesiskas valsts principi.

[20] Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, tiesa uzskata, ka pieteicējas pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu nav pamatots un ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt *I.S.* pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru *I.S.* tiktu kompensēti zāļu „Sprycel” (dasatinib) 13 iepakojumu (iekāojumā 56 tabletes) iegādes izdevumi 100% apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā 20 dienu laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2010.gada 2.jūnijā.

Tiesnese

/paraksts/

K.Kalvāne-Radziņa

NORAKSTS PAREIZS

Administratīvās rajona tiesas tiesnese

K.Kalvāne-Radziņa

Rīgā, 2010.gada 2.jūnijā